

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΟΜΑΔΑΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
26/04/2026

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Ἠθικὰ Νικομάχεια, Β 6.4-8, 1106a26-b7

Ἐν παντὶ δὴ συνεχεῖ καὶ διαιρετῶ ἔστι λαβεῖν τὸ μὲν πλεῖον τὸ δ' ἔλαττον τὸ δ' ἴσον, καὶ ταῦτα ἢ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἢ πρὸς ἡμᾶς [...]. Λέγω δὲ τοῦ μὲν πράγματος μέσον τὸ ἴσον ἀπέχον ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων, ὅπερ ἔστιν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πᾶσιν, πρὸς ἡμᾶς δὲ ὃ μῆτε πλεονάζει μῆτε ἐλλείπει· τοῦτο δ' οὐχ ἓν, οὐδὲ ταύτῳ πᾶσιν. Οἷον εἰ τὰ δέκα πολλὰ τὰ δὲ δύο ὀλίγα, τὰ ἕξ μέσα λαμβάνουσι κατὰ τὸ πρᾶγμα· ἴσω γὰρ ὑπερέχει τε καὶ ὑπερέχεται· τοῦτο δὲ μέσον ἔστι κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν. Τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς οὐχ οὕτω ληπτέον· οὐ γὰρ εἴ τῳ δέκα μναί φαγεῖν πολὺ δύο δὲ ὀλίγον, ὁ ἀλείπτῃς ἕξ μνάς προστάξει· ἔστι γὰρ ἴσως καὶ τοῦτο πολὺ τῷ ληψομένῳ ἢ ὀλίγον· Μίλωνι μὲν γὰρ ὀλίγον, τῷ δὲ ἀρχομένῳ τῶν γυμνασίων πολὺ. Ὅμοίως ἐπὶ δρόμου καὶ πάλης. Οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων τὴν ὑπερβολὴν μὲν καὶ τὴν ἔλλειψιν φεύγει, τὸ δὲ μέσον ζητεῖ καὶ τοῦθ' αἰρεῖται, μέσον δὲ οὐ τὸ τοῦ πράγματος ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

A1.α. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη, με βάση τα αρχαία κείμενα (μονάδες 5) και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν (μονάδες 5):

1. Το μέσον του πράγματος παραμένει σταθερό και αναλλοίωτο για όλους τους ανθρώπους.
2. Η αριθμητική αναλογία χρησιμοποιείται από τον Αριστοτέλη για να ορίσει το μέσον σε σχέση με εμάς (πρὸς ἡμᾶς).
3. Το «πρὸς ἡμᾶς» μέσον ορίζεται ως η ποσότητα που δεν είναι ούτε υπερβολική ούτε ελλιπής.
4. Ο ειδικός (ἐπιστήμων) στην προσπάθειά του να βρει το μέσον, επιλέγει αυτό που προκύπτει από την αντικειμενική μέτρηση του πράγματος.
5. Οι ανάγκες ενός αθλητή, όπως ο Μίλωνας, αποτελούν κριτήριο για τον προσδιορισμό του υποκειμενικού μέσου στη διατροφή.

B1. Ποια στοιχεία του κειμένου τεκμηριώνουν την άποψη του Αριστοτέλη ότι «ούδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίγνεται» και πώς η έννοια της υποκειμενικής μεσότητας καθορίζει την ηθική ολοκλήρωση του ανθρώπου;

Μονάδες 10

B2. Να συγκρίνετε τα παρακάτω αποσπάσματα με το κείμενο αναφοράς σε σχέση με την έννοια της μεσότητας και τα παραδείγματα που δίνονται. (Μονάδες 10)

Αν κοιτάξωμε προς τα έργα των ανθρώπων, θα ονομάσωμε καλά εκείνα που τίποτε δεν τους λείπει, αλλά και τίποτε παρά πάνω δεν έχουν από ό,τι πρέπει. Κάθε έλλειψη και υπερβολή φθείρει· σώζει η μεσότητα. Το ίδιο συμβαίνει με τις πράξεις· είναι σωστές, όταν δεν τραβάνε στα άκρα, αλλά κρατιούνται στη μεσότητα.

Αριστοτέλης, Ηθικά Νικομάχεια, 1106 a 26

Η μεσότητα αυτή είναι εύκολη να βρεθή όπου χωράει μαθηματική σκέψη, όπου η μεσότητα προσδιορίζεται από καθαρά αντικειμενικά στοιχεία. Αλλά όταν την μεσότητα αυτή την αναζητάμε με βάση ένα υποκειμενικό δεδομένο, η εύρεσή της είναι δύσκολη. Αν δεκάξη ώρες δουλειάς είναι πολλές και δυο είναι λίγες, δεν σημαίνει πως εννιά ώρες είναι οι σωστές. Το σωστό εδώ εξαρτάται από την προσωπικήν ιδιοσυγκρασία του καθενός (Ηθικά Νικομάχεια, 1106 a 35). Για τον καθένα άλλο είναι το πολύ, άλλο το λίγο, άλλο το μέσον. Και εδώ αυτό το μέσον ζητάμε, «το μέσον προς ημάς», όχι ένα αντικειμενικά προσδιορισμένο μέσον· «μέσον δε ού το του πράγματος, αλλά το προς ημάς» (Ηθικά Νικομάχεια, 1106 b 7). Αν όμως σε όλες τις τέχνες γυρεύουμε αυτή τη μεσότητα, πόσο περισσότερο στην αρετή που είναι ακριβέστερη και αξιώτερη από κάθε τέχνη (Ηθικά Νικομάχεια, 1106 b 14). Το μέσον «προς ημάς» είναι ένας καθαρός τύπος, που κατά τον Αριστοτέλη, ισχύει για κάθε ηθική αρετή· είναι από μίαν άποψη η ουσία της αρετής. «Διό κατά μὲν την ουσίαν και τον λόγον τον το τί ἦν είναι λέγοντα μεσότης εστίν η αρετή» (Ηθικά Νικομάχεια, 1107 a 5).

Κ. Τσάτσος, Η κοινωνική φιλοσοφία των αρχαίων Ελλήνων, Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 1970, σ. 236

B3. Να βρείτε από ένα ομόρριζο (απλό ή σύνθετο) στη νέα ελληνική όπως και ένα αντώνυμο στην αρχαία ελληνική για κάθε λέξη που σας δίνεται:

λαβεῖν:

ἔλαττον:

ἄκρων:

φαγεῖν:

ὑπερβολὴν:

Μονάδες 10

B4. Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω διατυπώσεις ως Σωστές (Σ) ή Λανθασμένες (Λ):

α. Ο Αριστοτέλης ἔφτασε στην Ακαδημία κατά τη διάρκεια που ο Πλάτωνας απουσίαζε στη Σικελία για το τρίτο ταξίδι του.

β. Ο Αριστοτέλης χαρακτήρισε την Αθήνα παγκάλη.

γ. Η διδασκαλία του Αριστοτέλη στην Ακαδημία και οι ιδέες του τον ἔφερναν συχνά αντιμέτωπο με συναδέλφους του.

δ. Ο Αριστοτέλης συνέγραψε τα Ηθικά Νικομάχεια στο τέλος της ζωής του στη Χαλκίδα.

ε. Στα Πολιτικά η πόλις-κράτος ως ὅλον ἔχει για στόχο της την εὐδαιμονία.

Μονάδες 10

Τα θέματα επιμελήθηκε ο καθηγητής

Κωνσταντίνος Σκουμπόπουλος